

КЛІПОВА ХАОТИЧНІСТЬ ЯК МАНІПУЛЯТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В КІБЕРПРОСТОРИ

УДК: 316.77:004.5

Чаплак Ян Васильович

Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці (Україна)

Чуйко Галина Василівна

Кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці (Україна)

Анотація. *Стаття присвячена теоретичному аналізу феномену кліпового мислення та кліпової фрагментарності інформаційного потоку в Інтернет-просторі як передумови соціально-психологічного впливу на особистість і суспільство.*

Констатується, що, незважаючи на акцентування багатьма науковцями переважно негативного аспекту кліпового мислення воно є невід'ємним атрибутом життєдіяльності нашого соціуму. Тому необхідно усвідомити, що ми вступили в епоху мережево-віртуального мислення, і відбувається глобалізаційний процес інтеграції та трансформації концептуальних різновидів мисленнєвої сфери особистості в новітні форми.

Зроблено висновок про те, що у зв'язку з використанням кліпової хаотичності подачі інформації як технології маніпуляції суспільною й індивідуальною свідомістю, виникає проблема неекологічності таких, що порушують інформаційну безпеку особистості, соціальних проєктів створення інформаційно-комунікативних потоків, спрямованих на сприйняття інформації без її адекватного осмислення.

Ключові слова: *кліпове мислення, кліпова хаотичність, соціальний вплив, маніпулятивна технологія, кіберпростір, інформаційний потік.*

Постановка проблеми і актуальність дослідження. Становлення кіберсуспільства та стрімкий розвиток основних засобів комунікації в ньому актуалізує необхідність рете-

льного аналізу характеру і технологій впливу в умовах інформаційно-комунікативного простору. Сьогоднішній прогрес інформаційних технологій і його наслідки в цілому стають

все більш непередбачуваними для нашого соціуму. Зокрема, такий науковець, як Ю. Н. Харарі, так визначає основні досягнення наукового прогресу сьогодення: «Ми досягнули тієї межі, коли ми можемо зламати як комп'ютери, так і людей та інші організми. Досягнення у сфері інформатики, машинного навчання та штучного інтелекту дають нам цю міць. З допомогою спеціального алгоритму можна вирахувати активність мозку, артеріальний тиск тощо. Алгоритми можуть прогнозувати бажання, маніпулювати емоціями, приймати рішення від вашого імені» [20]. А це, в свою чергу, може призвести до відповідних ризиків щодо виникнення певних загроз у становленні суспільства в цілому. Тобто, різноманітні зміни у нашому суспільстві, зокрема, ті, що стосуються його інформаційного простору, вимагають нагальних науково-прикладних досліджень.

Однією з таких проблем виступає акіотаж в наукових колах щодо аналізу таких понять, як «кліпова культура», «кліпова свідомість», «кліпове сприймання», «кліпове мислення», «кліпово-концептуальне мислення» тощо. Сьогодні кліпова культура виступає невід'ємним атрибутом життєдіяльності нашого соціуму, про що свідчить, зокрема, її бурхливий аналіз в науковій спільноті.

Зазначимо, що сучасна кліпова культура, як особливий різновид загальнолюдської культури, в інформаційно-комунікативному просторі почала формуватися на основі різно-

манітних засобів – артефактів, соціальних меседжів, мас-медійних марафонів (потоків), ідеологічних конструктів тощо. Якщо ж проаналізувати їх зміст і структуру, то можна зробити висновок, що всі вони утворюють досить складний і диференційований конструкт «кліпового середовища» в інформаційно-комунікативному просторі [11; 12; 14; 16].

У наші дні досить багато критики виливається з приводу прояву в суспільстві «кліпового мислення», «кліпової свідомості» та «кліпової культури» взагалі. Більшість авторів зосереджують свою увагу на тому, що кліпова культура спрямована не на раціональне осмислення, а на навіювання стійких смислів за допомогою перезавантаження інформаційно-комунікативного простору «різноманітними постановками» візуальних ефектів, за допомогою яких реалізуються соціальні проекти в різних сферах життєдіяльності особистості. Так, наприклад, на думку Д. Горлача, кліпова естетика в інформаційному просторі перетворилася на відповідну мову для певної монетизації ресурсів: «Адже численні дослідження в тому числі ай-трекінг, який використовують компанії у процесі розробки дизайну та структури сайту, свідчать про чітку спрямованість уваги на візуальних динамічних об'єктах. Об'ємний текст сприймається тільки людьми старшого покоління, які виховані книжковою культурою. Сайт із розширеними текстовими описами просто приречений на низький показник відвідувань. Сучасна ауди-

торія потребує динаміки, постійного мерехтіння, зміни інформаційних об'єктів, графічних образів» [5, с.18].

Отже, певна частина науковців-дослідників вбачають у цьому феномені відповідні загрози становленню нашого суспільства. Тобто, розглядаючи особливості цього типу мислення, в більшості випадків основна увага зосереджена на негативних його проявах та наслідках. Це, в свою чергу, вказує на те, що тенденції зростання кліпової культури у суспільстві дедалі більше зумовлюють перспективи подальших розвідок в пошуках та конструктивних розробках теоретично-прикладних підходів щодо визначення впливу «кліповості» на процеси життєдіяльності особистості та суспільства в цілому.

Потрібно зазначити, що застосування технологічного інструментарію цілеспрямованого соціально-психологічного впливу за допомогою «кліпової культури» може набути не просто «кліпового» характеру, – «кліпова» дійсність може перетворити інформаційно-комунікативний простір на (в певній мірі) технологію штучного зациклення свідомості особистості та мас на рівні кліпового мислення.

Такий розвиток ситуації можливий за умови, якщо технологічний інструментарій інформаційної безпеки не буде встигати за прогресивними технологіями інформаційного цілеспрямованого впливу на свідомість особистості та мас, які постійно вдосконалюються.

Доводиться констатувати, що бурхливе становлення кліпової культури зумовлює можливість виникнення відповідних загроз нашому соціуму.

Аналіз досліджень і публікацій. До поняття кліпового мислення зверталися такі науковці-дослідники, як М. Антипов, Д. Горлач, С. Докука, С. Журавльов, І. Іваніна, Т. Семенов-ських, С. Сімакова, О. Фрідман тощо. А. Ісаєва та С. Малахова, аналізуючи концептуальні основи цього поняття в сучасній психології, вказують на те, що науковці звертаються «до електронного суспільства» та «розширеної людини» Г. Маклюєна (І. Березовська, А. Васи-ленко, С. Докука, В. Карпенко, Т. Семеновських, ін.), «кліпової культури» та «зепінгу» Е. То-ф-флера (Н. Азарьонко, І. Березовська, С. Докука, ін.), «пост-понятійного мислення» Ф. Гіренка (І. Березовська, Т. Семеновських), ідей «кліпового мислення» К. Фрумкіна (І. Березовська, І. Пендікова, Т. Семеновських, О. Шалагіна) [9, с.180].

Більшість науковців-дослідників у сфері цієї проблематики вказують на необхідність профілактики «кліпової культури», «кліпової свідомості», «кліпового мислення» тощо (В. Богданова). Але майже всі визнають, що кліпове мислення виступає одним із ключових феноменів сучасності, що сформувався в процесі інноваційного розвитку медіа комунікацій сьогодення, та, відповідно подальше розповсюдження кліпового мислення повинно

сприй-матися як закономірне явище (І. Березовська, Д. Горлач, Р. Грановська, І. Пендікова, В. Соловійова, О. Фрідман, ін.). Певна частина науковців розглядає кліпове мислення у порівнянні з такими новими різновидами мислення як: NET-мислення, віртуально-мережевого мислення (В. Курбатов, Л. Крупеннікова, А. Єгорова, Г. Пирог, О. Пирог, Є. Проніна, ін.).

Метою статті є теоретико-методологічний аналіз «кліпової хаотичності» як маніпулятивної технології цілеспрямованого соціально-психологічного впливу на свідомість індивідуальності та мас.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній момент загальноприйнятого визначення таких понять як «кліпова культура», «кліпова свідомість», «кліпове мислення» ще не існує. Ці поняття з'явилися у зв'язку з бурхливим розвитком індустрії виробництва музичних кліпів популярних виконавців, візуальний ряд яких вибудовувався за шкалою чергування фрагментів, які відтворювалися, на перший погляд, у відповідній довільній послідовності та, в більшості випадків, не були прямо-лінійно пов'язані з тематикою тієї чи іншої музичної композиції. Хоча, в кінцевому результаті, завдання такої «нарізки» полягало в тому, щоб побудувати певний художній образ на основі виявлення взаємозв'язку фрагментів буття. Як зазначає І. Пендікова, першим жанром, який привніс кліпову подачу інформації, були газети. А першим жанром людської ку-

льтури, що транслиував концептуальний тип мислення, був мотлох, в розвинутій формі – готичний чи православний, який візуалізував ідею Вищої Сили засобом елементів – «кліпів» – архітектури, живопису, графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва тощо. Але, на думку науковця, якщо в соборі потік інформації був фіксованим, то з другої половини XIX ст. – з першим етапом становлення масової культури – потік інформації поступово почав своє перетворення на безкінечний, а в епоху телебачення та Інтернету він став неконтрольованим і дуже швидким потоком фактів, який, в свою чергу, і створює умови для формування кліпового мислення [13, с. 54].

Якщо ж в цілому проаналізувати дослідження та публікації із зазначеної тематики, то можна зробити висновок, що процес досліджень цих понять знаходиться на початковому етапі окреслення проблеми. Тобто, ці поняття порівняно нові та ще формуються в сучасних наукових колах, а діапазон думок стосовно зазначеної проблематики, на жаль, приводить до відносності, релятивності цих понять. Не дивно, що в багатьох публікаціях є відсутніми чіткі дефініції понять «кліпової культури» та «кліпового мислення» тощо, недостатньо розкрито їхній зміст тощо. На нашу думку, такий аналіз різноманітних проявів «кліповості» більше нагадує припущення емпіричного дослідження.

Феномен «кліповості» почав досліджу-

ватися М. Маклуеном, який спроектував новітні моделі сприйняття інформації, що можуть призвести до витіснення лінійного тексту як такого [11]. Вперше феномен «кліпової культури» був виокремлений Е. Тоффлером. Науковець розглядав це поняття в якості складової загальної інформаційної культури. На думку дослідника, вона формує таку унікальну форму сприйняття, як «зепінг», коли шляхом безперервного переключення каналів телебачення формується новий образ, який складається з уривків інформації та «уламків» вражень [17]. Цей образ не вимагає підключення уваги, рефлексії, осмислення, тут весь час відбувається «перезавантаження», «оновлення» інформації, коли все побачене без часових проміжків втрачає своє значення [1, с. 111]. Російський філософ Ф. Гіренок першим увів термін «кліпове мислення». Автор, аналізуючи стан філософії сьогодення, вважає, що відбувається зміна класичного лінійного мислення на повну протилежність – «абсолютну нелінійність», якій не притаманний понятійний апарат, а лише частково суб'єктивне сприйняття [4].

Т. Семеновських визначає кліпове мислення як процес відображення великої кількості властивостей об'єктів, без врахування конкретних зв'язків між ними, що характеризується фрагментарністю інформаційного потоку, алогічністю, повною різнобічністю інформації, високою швидкістю переключення між частинами, фрагментами сприйнятої інформації,

відсутності цілісної картини оточуючого світу [14]. Схожої думки з цього приводу притримується Д. Горлач, але визначає поняття кліпового мислення не як «процес відображення», а ширшим поняттям – психічним явищем. Науковець дає таке визначення поняттю кліпового мислення: «це психічне явище, яке характеризується фрагментарною моделлю сприйняття інформації, де процес відображення об'єктів відбувається без заглибленого послідовного розмежування та поєднання, поверхнево й алогічно, зі швидким безсистемним переключенням» [5, с.18]. Однак, як зазначають А. Ісаєва та С. Малахова, розуміння мислення неможливо редукувати до одних тільки процесів відображення. На думку науковців, у таких випадках йдеться не про мислення, а, скоріш за все, про сприймання [9, с. 181]. Крім цього, Т. Семенович зазначає, що всім негативним аспектам кліпового мислення відповідають такі його характеристики, які забезпечують адаптацію людини та процесу мислення до сучасних умов інформатизації соціуму на глобальному рівні та якісного прискорення темпу обміну інформації [14]. Тобто, без відповідних характеристик кліпового мислення неможлива повноцінна адаптація особистості та процесу мислення до сучасних вимог інформаційного середовища.

Дискусія щодо цього феномену в науковому світі набирає обертів через те, що молодому поколінню притаманний певний рівень «кліповізації мислення», який є вищим,

ніж у представників старшого покоління [16]. Основним лейтмотивом більшості публікацій, як ми уже зазначали в постановці проблеми, є те, що кліповому мисленню «інкримінують невміння зосереджуватися та сприймати довготривалі лінійні послідовності (тобто, тексти), відсутність рефлексії та системного мислення, небажання структурувати й аналізувати інформацію, звертати увагу на деталі» [15, с.136]. Висувається навіть звинувачення у тому, що кліпове мислення – джерело неприйняття старшого покоління; педагоги б'ють на сполох: молодь нездатна зосередитися, сприймати об'ємні тексти, заглиблюватися у зміст тощо [16, с.108]. Так, наприклад, вважається, що носії кліпового мислення не здатні до глибокого аналізу та вирішення досить складних професійних завдань [7], або ж, частина дослідників зосереджують свою увагу на тому, що кліпове мислення сприяє ослабленню почуття відповідальності та здатності особистості до співпереживання [18]. На думку М. Антипова, найбільш низовим рівнем свідомості особистості є повсякденний рівень, якому, в свою чергу, притаманний рутинний і рецепторний характер, що не вимагає особливої глибини в осягненні навколишньої дійсності, досить серйозного пошуку відповідей на питання світосприйняття. Як зазначає автор, повсякденні уявлення в наш час формуються та розповсюджуються, в більшості випадків, за допомогою електронних мас-медіа [2]. Особливо посилюється цей процес розповсюдження в наш час че-

рез телебачення, інтернет та кінематограф.

Ситуація пояснюється тим, що сучасна епоха, на думку С. Сімакової, – це епоха тотальної візуалізації інформації, людина отримує необхідні їй дані не через слова та смисли, а через яскраві образи та «найпростіші знаки» [16, с. 107]. Цієї думки притримується більшість наукової спільноти. Так, наприклад, М. Антипов вважає, що основним інструментом розповсюдження знання в постсучасному суспільстві є екран. Відповіді на питання про добро та зло, любов і ненависть сучасна людина знаходить у більшості випадків не в книгах, а на екрані: у відеосюжетах, кліпах, фільмах, блогах, чатах і соціальних мережах [2]. Як зазначає із цього приводу Н. Азарьонюк, «формування особистості людини, її свідомості нерозривно пов'язано із соціальними, політичними й економічними процесами, які мають місце у сучасному світі. Під впливом телебачення, комп'ютерних ігор, Інтернету та навіть сучасної літератури у більшості представників молодого покоління формується особливий тип мислення та свідомості, який визначається як кліпове мислення» [1, с. 110-111]. А. Ісаєва та С. Малахова зосереджують свою увагу на тому, що сучасний «технічний прогрес робить Всесвітню інформаційну мережу все більш доступною для людини. Межа між реальними та віртуальними просторами життя особистості стає все більш незахищеною й умовною [9, с. 180]. Тобто, ключовою характеристикою сучасного типу мислення

більшість науковців-дослідників виокремлюють «кліповість», вбачаючи в цьому певну небезпеку для соціуму.

Так, наприклад, А. Градюшко зазначає, що «...сьогодні змінюються запити споживача новин. На зміну епохи читаючої людини приходить епоха візуалізації інформації, коли потрібні та популярні новини, які можна сприймати, розглядаючи. Виникають нові підходи в репрезентації фактів і цифр. Аудиторія прагне отримувати інформацію у віртуальному форматі [6, с. 79]. І засоби масової інформації просто зобов'язані такий формат споживачу інформації надати – у вигляді візуальних комунікацій [16, с. 108]. На думку М. Антипова, книжкове мислення в наш час замінюється кліповим – аудіально-візуальним, образним, дещо фрагментарним. Кліпове мислення, на думку науковця, по-перше орієнтує, в більшості випадків, не на графічний текст, а на образ, який, в свою чергу, здійснює комплексний вплив на свідомість людини через зображення та звук. По-друге, кліпове мислення за своєю природою не передбачає довготривалого зосередження на тому чи іншому тексті: особистість знаходиться в режимі переключення уваги та сприймання в певному ланцюгу кліпів (із сайту – на сайт, з каналу – на канал, з фрагмента – на фрагмент, з кліпу – на кліп). Такий процес може призвести до мозаїчної, еkleктичної картини світу, в якій відсутній певний варіант системності та цілісності. Носій кліпового мислення (кліпової культури взагалі) – це

продукт цифрової епохи, який, в свою чергу, адаптований до «інформаційного буму», але з певним дефіцитом осмисленості, глибокого розуміння світу та подій, що в ньому відбуваються [2].

В. Курбатов акцентує увагу на тому, що мозаїчна картина світу – сьогодні взагалі домінуюча тенденція в ЗМІ, а Інтернет – найбільш масовий ЗМІ із усіх наявних різновидів. На думку науковця, в цій кліповій мозаїчній картині хаос сприймання, невизначеність слів, міфологеми переконань, ілюзії уявлень, неупередженості помилковості, цілеспрямована дезінформація та маніпуляція тощо [10, с. 72]. Науковець наголошує на тому, що «кліпова культура» інформаційно-комунікативного простору може нести в собі певні загрози для безпеки соціуму в цілому, вказуючи, що кліпове мислення – це мислення споживача дозованої інформації, яка мозаїчно препарована, молекулярно виокремлена і в доступній формі подана. Воно орієнтоване, на думку автора, на просту нагальну потребу, задоволення якої є те, на що орієнтоване мислення цього рівня, – отримання нової інформації. Тобто, це спрощене мислення, яке не дозволяє людині бути цілісною, глибокою, особистісною [10, с. 73]. З цього приводу І. Пендікова акцентує увагу на тому, що недалекоглядно зводити специфіку та сутнісні характеристики кліпового мислення тільки до того, що воно призводить до розсіювання, важкості концентрації уваги, відсутності ана-

літичного компоненту тощо. На думку дослідниці, кліповий характер отримання інформації, безумовно, вимагає нового характеру її обробки та породжує новий тип мислення – концептуальний, так як очевидно, що функції аналізу та синтезу нікуди не пропадають, а переключаються (переходять) на новий, більш вищий рівень узагальнення інформації та виявлення смислів, а свідомість, яка, в свою чергу, розвивається у відповідному контексті кліпового інформаційного середовища, не може не продукувати евристичних рішень тих чи інших завдань як у повсякденній діяльності, так і в професійній [13].

Хоча, як зазначають багато авторів, Інтернет до популяризації кліпової культури ніякого відношення не має, ця тенденція виникла задовго до його появи. Так, наприклад, Д. Горлач вказує, що кліпове мислення в тій чи іншій формі було притаманне людству завжди. Проблема сьогодення полягає в тому, на думку науковця, що кліпове мислення стає все більш масовим і домінантним, формуючи абсолютно нові алгоритми сприйняття й аналізу інформаційних потоків [5, с.15]. Але, на нашу думку, саме сучасна інтернет-мережа виступає основою в створенні «кліповості» інформаційно-комунікативних потоків, за допомогою яких можна набагато простіше та швидше не тільки доносити інформацію до особистості, але й маніпулювати її свідомістю. Так, наприклад, досліджуючи соціальні мережі в кіберпросторі, науковці дійшли висновку, що в пев-

них випадках можуть переважати в тому чи іншому інформаційно-комунікативному просторі неправдиві (фейкові) повідомлення, які набагато швидше розповсюджуються та користуються більшою популярністю. Хоча, Ю. Н. Харарі з цього приводу зазначає: «Знову ж таки як історик я не розумію всієї цієї істерії навколо фейкових новин. Вони ж були завжди! Яку епоху можна назвати правдивою? У 80-х, 30-х роках минулого століття, в Середні віки – брехня була завжди, уряди брехали, пропаганда працювала. Припускаю, що в певному ракурсі ситуація зараз навіть покращилася. Я на все стараюся дивитися через призму Середньовіччя, та повірте мені: тоді з фейковими новинами все було набагато гірше. Думаю, більш серйозною проблемою можна вважати потік інформації взагалі. Тобто навіть правдиву інформацію в такому об'ємі складно «переварити», логічно її осмислити, створити об'єктивну картину світу» [20]. Саме в наш час через швидкість, силу та глобалізаційний розмах «вибухової хвилі» інформаційних потоків фейкова інформація стає досить небезпечним важелем цілеспрямованого впливу на індивідуальну, групову та масову свідомість. У часи Середньовіччя не було такого прогресивного засобу як інтернет-мережа зі своїми прогресивними технологіями, які знаходяться в стані безупинного розвитку та вдосконалення. Так, фейковість була завжди притаманна інформаційно-комунікативному простору в усі часи існування людства, але

порівнювати з цього приводу Середньовіччя із сучасною епохою, на наш погляд, є недоречним – це все одно, що порівнювати колісницю із сучасним реактивним літаком.

Так, на думку В. Курбатова, кліпове мислення виробляється у вигляді навички до швидкого та постійного перегляду сайтів, їх переосмислення тощо. Сьогодні розроблені й ефективно застосовуються програми швидкого пошуку сайтів. Сама мета такої інформаційної взаємодії – не осмислення інформації, а отримання нової інформації. Таке споживання інформації, за припущенням науковця, має експансіоністський характер, тобто виражається в прагненні до вторгнення у нові інформаційні сегменти. Автор зазначає, що знаменитий принцип про те, що той, хто володіє інформацією, той володіє світом, у цьому випадку трансформується в принцип «Хто має більше інформації, той має перевагу». Тому засвоєння нової інформації здійснюється, в більшості випадків, не в інтенсивній формі, а в екстенсивній, не в напрямку смислів, глибоко, а поверхнево. Із цього приводу В. Курбатов називає «...формат такого мислення не новою епохою, а епохою новин, часом гонитви за новою інформацією та, відповідно, епохою поверхневої інформації» [10]. Аргументуючи це тим, що «...специфіка спілкування в чатах, інформаційний обмін символами і знаками, а не смислами, які мають лише вказівний, а не експлікативний характер, анонімність, трансперсональність і нецентрованість

(розподіленість) свідомості віртуальної особистості в інформаційному середовищі, гіпертекстуальності та меседжевий характер інформаційної взаємодії, «бриколажність», безсистемність і уривчастість мови віртуального спілкування, його комп'ютерна опосередкованість і роботизована форма у вигляді автоматичного «перегортання» сайтів, гонитва за новою інформацією дають можливість оцінити даний профіль мислення, скоріше, як вираз епохи пошуку новин (новинне мислення), ніж нову епоху мислення» [10, с. 73].

На нашу думку, такі два принципи, як «хто володіє інформацією, той володіє світом» і «хто має більше інформації, той має перевагу», на сьогоднішній момент становлення нашого суспільства є взаємозалежними та взаємодоповнюючими за своїми смислами та значеннями. Так, наприклад, якщо б не існувало інформації, то не виникли б процеси оперування нею. Тобто, потрібно враховувати не тільки володіння інформацією та контроль за нею, але і її масштаб в інформаційному середовищі. Навіть процес пошуку новин відіграє неабияке значення у формуванні мислення нової епохи на сьогоднішній момент становлення людства. Епоха новин (пошуку новин) виступає невід'ємною складовою новою епохи становлення не тільки кліпового, але й концептуального мислення. Як зазначає Ю. Н. Харарі, «інформація виступає самим основним активом у світі. Ні земля, як у давнину, ні промислове оснащення, як в останні

декілька століть» [20], такого значення на сьогоднішній момент не мають.

Отже, сучасне покоління живе в досить неосяжному та інтенсивному потоці інформації, а найголовніше – те, що воно має до неї доступ. Це, в свою чергу, вказує на те, що суспільство повинно встигати її переробляти та застосовувати в процесі своєї життєдіяльності тому, що інформаційне суспільство з його темпом життя диктує нові правила, змінюються звички людей, манеру спілкування, спосіб комунікації та сприйняття інформації. Крім цього, перенасичений інформаційний простір примушує сучасну людину постійно шукати способи та засоби адаптації до неї. Із цього приводу Т. Семеновських зосереджує увагу на тому, що в певних випадках кліпове мислення виступає захисною реакцією організму на певне інформаційне перевантаження та представляє собою розвиток одних когнітивних навичок за рахунок інших, надаючи їм динамічного забарвлення пізнавальної діяльності особистості [14]. На думку С. Сімакової, «... кліпове мислення стає одним зі способів адаптації до сьогоднішніх умов життя» [16, с.108]. Виходячи із вищезазначеного, можна зробити висновок, що людство знаходиться на стадії адаптації в період прогресивної трансформації існуючих форм комунікації в новітні, які ще не до кінця сформовані та вивчені. Тобто, як зазначає В. Курбатов, відбувається формування нового типу комунікації, нового типу мовлення та нового типу мислення, який різні на-

уковці-дослідники «...називають то сітьовим мисленням, то віртуальним, то NET-мисленням» [10, с. 65]. Такі процеси зумовлені тим, що суттєво змінюється і сам характер опосередкованої комунікації. З цього приводу І. Дзялошинський виокремив декілька основних особливостей нинішньої ситуації [8, с. 9-10]:

- різкий кількісний ріст та ускладнення контактів, у тому числі з представниками інших культур;
- віртуалізація інформаційного простору, пов'язана з тим, що інформаційні образи об'єктів, персон та процесів гублять певний зв'язок з реальними образами;
- глобалізація інформаційного середовища, яка проявляється в тому, що якщо раніше зацікавлений суб'єкт читав газету, журнал, дивився телевізор, слухав радіо та отримувал індивідуальну картину світу; то тепер цей суб'єкт може звернутися до електронної медійної системи, яка видає йому в значній мірі готові кількісні та якісні висновки, зроблені на основі аналізу всього масиву публікацій і передач;
- поява принципово нових комунікативних форматів;
- глибока конвергенція всіх комунікативних технологій, трансформація стратегій і тактик створення та розповсюдження контенту. Зростаючі технічні можливості призводять до синергетичного ефек-

ту – появи складної системи взаємопов'язаних комунікативних форм, які починають функціонувати самостійно, незалежно від джерел і адресантів.

Досить сміливе припущення в цьому напрямі висловлює Ю. Н. Харарі: «Можливо, ми одне із останніх поколінь *Homo sapiens*. Через століття чи два Землю будуть заселяти організми, які так само сильно відрізняються від нас, як ми – від неандертальців чи шимпанзе. Так як у наступних поколіннях ми навчимося модифікувати наше тіло та розум, і це стане основним продуктом ХХІ століття» [20].

У переважній більшості наукових праць дослідники сьогодення розглядають кліпове та концептуальне мислення як протилежні поняття. Тоді як І. Пендікова зазначає, що кліпове мислення та концептуальне – не протилежності, а різні рівні одного й того ж мислення. Розвиток свідомості носія кліпового стилю мислення неминуче приведе його мозок до операцій, які притаманні концептуальному типу мислення, так само, як і здатність до раціонально-логічного осмислення буття у всіх різна, так і концептуальне осмислення буття володіє досить широким спектром своїх проявів [13, с. 56]. Тобто, виходячи із вищезазначеного, можна зробити висновок, що кліпове мислення виступає початковим етапом розвитку концептуального мислення. І без наявності в людини відповідного рівня «кліповості» не могло б існувати концептуального осмис-

лення буття. За визначенням І. Пендікової, концептуальне мислення – це тип мислення, який сформований на основі нового синкретизму раціонально-логічних, моральних, художньо-естетичних парадигм мислення, що, в свою чергу, дозволяє оперувати різноманітними і, можливо, неспівставними з позицій традиційної логіки поняттями та образами, знаходячи між ними неочевидні зв'язки і припускаючи вирішення проблеми на основі творчого інноваційного підходу [13, с. 55].

Крім цього, потрібно зазначити, що кліпове та концептуальне мислення об'єднані певним символізмом. Тобто, процес концептуального мислення за своєю природою нагадує ланцюг взаємодоповнюючих і взаємозалежних фрагментів із відповідними символами, беручи свій початок із кліпового (фрагментарного). Так, наприклад, В. Кубратов зазначає, «що вся сучасна наука базується на штучних символічних мовах, й уже важко собі уявити будь-яку галузь наукового знання без формалізації та математизації, так само, як важко було б реалізувати спробу переписати, наприклад, шкільний посібник тригонометрії, не використовуючи жодної формули чи символу. Відповідно до цього сформувався й особливий тип наукового мислення – мислення чіткого, доказового, символічного» [10, с. 66-67]. Символічний взаємозв'язок між кліповим та концептуальним мисленням вказує на те, що кліпове (фрагментарне) мислення певно мірою є фундаментальним елементом у

формуванні концептуального. Особливо таке твердження є доречним у презентації віртуального мережевого мислення як нової форми сучасного людського мислення. Це пояснюється тим, що віртуально-мережеве мислення тісно пов'язане із сучасними різновидами кіберкомунікації та формами їх реалізації. На думку В. Курбатова, «мережеве спілкування, а значить, і мережеве мислення, має символічний характер, але це обмін символами та знаками, але не смислами» [10, с.67]. Але такий обмін «без осмислення» також має неабияке значення. Якщо ж аналізувати роботу в інформаційно-комунікативному просторі сьогодення, то все в ньому починається зі збору інформації (інколи, доводиться працювати з досить великою кількістю інформації), а вже потім її можна сортувати за шкалами «важливості – неважливості», «потрібності – непотрібності», «правдивості – неправдивості», встановлювати взаємозв'язки між відповідними блоками тощо.

Ми вважаємо, що такий кліповий потік символів і знаків у віртуальному світі рано чи пізно приводить до формування відповідних смислів між ними. У будь-якому випадку, в природних умовах становлення інформаційного суспільства прогресія розвитку в цьому напрямі буде зберігатися повністю. Сучасне суспільство сьогодні вчиться протидіяти негативним впливам аудіовізуальним маніпулятивним технологіям інформаційно-комунікативного простору, які сприяють побудові простору без

традиційних просторово-часових характеристик, щоб не втратити відчуття фізичного середовища, та старається налагодити ефективну взаємодію в ньому. Як ми уже зазначали, відбувається такий собі процес адаптації людства до новітніх умов життєдіяльності.

Варто зазначити, що процедура створення штучної «кліповості» в інформаційно-комунікативному просторі побудована не тільки на варіаціях мозаїчності картини світу, але й на викривленні та спотворенні властивостей символу (інформаційна компресія, прецедентність, конвенціональність, аттрактивність, адаптивність, інтеграційний потенціал, проактивність, ретроактивність [3]), застосовуючи маніпулятивні технології цілеспрямованого інформаційно-психологічного впливу. Так, наприклад, властивість символу в його стислому вигляді – це передача значних масивів інформації (інформаційна компресія), але із цього масиву можна виокремити «потрібні» значення відповідно до завдань соціального проекту та розпочати процес прецедентності (частотної повторюваності, тиражування в інформаційному середовищі відповідних символів та «потрібної» їх інтерпретації). Після цього, такі властивості символів, як інформаційна компресія та прецедентність уже виступають як один із засобів маніпулятивного інформаційно-психологічного впливу та, в певній мірі, можуть нав'язувати особистості бачення ситуації відповідно до перспективного плану того чи іншого соціального проекту. В сучасному

інформаційно-комунікативному просторі ми можемо зустріти маніпулятивні варіації фактично з усіма властивостями символу.

Небезпека тут полягає тільки в тому, на нашу думку, що основною особливістю символів є безмежна кількість внутрішніх значень, які в тій чи іншій мірі реалізуються в певних зовнішніх проявах. Тобто, такий нескінченний потік символів дає можливість утворенню множинності інтерпретацій, але, при застосуванні відповідних технологій соціально-психологічного впливу, цю множинність інтерпретацій можна нівелювати. За допомогою символічної складової інформаційно-комунікативного простору при наявності відповідної ресурсної бази можна досить легко створити «потрібне» (маніпулятивно нав'язане суспільству) спільне смислове поле, декодувавши «непотрібні» елементи з того чи іншого медіапростору за допомогою утворення нескінченного потоку хаотичної кліповості символів і знаків, або ж сприяння у перетворенні конкурентного потоку, який діє паралельно й одночасно з потоком «потрібних» елементів (наприклад, побудова ідеологічних конструкцій), на кліпову хаотичність. А це, в свою чергу, може сприяти тому, що певний символ чи знак може не піддаватися критичному осмисленню через надмірну насиченість інформаційно-комунікативного простору мозаїчністю та сприятиме утворенню хаотичної кліповості. Так, наприклад, якщо розглянути цей процес з тієї позиції, що під впливом тих

чи інших інформаційно-комунікативних потоків «...у свідомості людини формуються риси, які роблять її подібною на функціонування комп'ютерної машини» [2], то можна припустити, що це, в більшості випадків, є штучний процес із застосуванням технологій маніпулювання цілеспрямованого соціально-психологічного впливу в інформаційному просторі на свідомість особистості та мас. Тобто, у процесі такого впливу «...притаманне людині аналітичне мислення, що спрямоване на розуміння, на осягнення смислів, витісняється кліповим мисленням, яке здатне до оперування з великою кількістю інформації, але без відповідного її розуміння, осягнення смислів» [2]. Усі ці варіації технологій маніпуляцій сьогодення вказують на створення такої ситуації, в межах якої індивідуальність і соціум можуть стати «маріонетками» в «умілих руках» маніпуляторів, які володіють інформаційно-комунікативними потоками. Це представляє загрозу, в першу чергу, для інформаційної безпеки людини, тобто стану захищеності особистості, що забезпечує її цілісність як активного соціального суб'єкта та можливостей розвитку в умовах інформаційно-комунікативної взаємодії з оточуючим її світом.

Перш за все, на наш погляд, маніпулятивні технології цілеспрямованого інформаційно-психологічного впливу в кіберпросторі спрямовані на «розбалансування» оптимального співвідношення між кліповим і концеп-

туальним рівнями мислення. У процесі такого «розбалансування» людина на певний проміжок часу не в змозі оперувати досить великою кількістю інформації, паралельно та одночасно відсіюючи непотрібні дані, та знаходити, аналізувати ту інформацію, яка є найбільш важливою та яку можливо інтегрувати в певний цілісний суб'єктивний образ об'єктивної дійсності. Це можна пояснити ще й тим, що процеси створення інформаційно-комунікативних потоків з використанням маніпулятивних технологій щодо створення штучно-маніпулятивної кліпової хаотичності, спрямовані не на раціональне осмислення всього потоку інформації, а на навіювання «потрібних» стійких смислів за допомогою інсценування аудіо-візуальних ефектів. При цьому інформаційно-комунікативні марафони в кіберпросторі можна визначити як деякий абсолютно мінливий компонент інформативності, значення якої залежить від відповідного контексту.

Тут ми можемо сміливо висунути припущення, що інформаційно-комунікативні потоки (марафони) тих чи інших політичних, економічних, соціальних, релігійних, духовних інституцій ведуть боротьбу, в першу чергу, за певний символічний капітал, право та можливість трансформувати його відповідно до основних цілей своїх соціальних проєктів, застосовуючи новітню технологію створення кліпової хаотичності в інформаційному просторі. А символічний капітал, в свою чергу,

дасть можливість вільно використовувати такі технології символічної культури як: міф, ритуал і номіналізацію. В кінцевому результаті, такий символічний капітал стає могутньою технологією цілеспрямованого соціально-психологічного впливу на свідомість індивідуальності та мас.

Висновки. Можливо, що в недалекому майбутньому функцію збору інформації візьмуть на себе повністю машини (частково вони вже це зробили), так само, як в наш час, вони взяли на себе виконання відповідних обчислювальних операцій. Ці машини будуть працювати з інформацією за відповідними екологічними алгоритмами в усьому інформаційному просторі. Алгоритми будуть обмежувати застосування маніпулятивних технологій щодо створення кліпової хаотичності в цілому, й інформаційний простір буде диференційований на відповідні блоки за тими чи іншими характеристиками, за якими пошукова система буде набагато ефективнішою та безпечнішою. У такому випадку актуальність питання кліпового мислення відійде в історію науки щодо становлення нашого суспільства взагалі.

Необхідно усвідомити, що, з одного боку, ми вступили в епоху нового різновиду концептуального мислення – мережево-віртуального, а, з іншого, – відбувається глобалізаційний процес інтеграції та трансформації концептуальних різновидів мисленнєвої сфери особистості в новітні форми.

Проте, у зв'язку з використанням клі-

пової хаотичності подачі інформації як технології маніпуляції суспільною й індивідуальною свідомістю, виникає питання не до процесів мислення, а до відповідних неекологічних соціальних проектів створення інформаційно-комунікативних марафонів (потоків), спрямованих на те, щоб не дати можливості особистості на основі відповідних символів і знаків сформувавши осмислення, або ж спрямувати формування «потрібного» смислу, який вигідний замовникам створення того чи іншого інформаційно-комунікативного потоку. У цьому випадку, на наш погляд, такі інформаційно-комунікативні марафони – це не тільки набір відповідної символіки із застосуванням сучасних технологій цілеспрямованого соціально-психологічного впливу, але й цілеспрямована дія, яка, в певній мірі, сама виступає відповідним символом, який несе в собі певний цілеспрямований вплив відповідно до завдань реалізації того чи іншого соціального проекту.

У перспективі подальших розвідок із зазначеного кола питань, ми плануємо почати дослідження щодо виявлення штучно створених варіацій кліпової хаотичності як технологій маніпулятивного впливу на теренах інформаційно-комунікативного простору в соціальних спільнотах за допомогою контент-аналізу. Це дасть нам можливість чіткіше описати основні різновиди та алгоритми цієї новітньої технології.

Перелік використаних джерел:

1. *Азаренок Н. В.* Клиповое сознание и его влияние на психологию человека в современном мире / Н.В. Азаренок // Материалы Всероссийской юбилейной научной конференции, посвященной 120-летию со дня рождения С.Л. Рубинштейна «Психология человека в современном мире». – Том 5. Личность и группа в условиях социальных изменений / Отв. ред. А.Л. Журавлев. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2009. – С.110-112.
2. *Антипов М. А.* Клиповое мышление как атрибут техногенного общества [Электронный ресурс] / М.А. Антипов. – Режим доступа: http://www.penzgtu.ru/fileadmin/filemounts/filosof/staff/publish/antipov/Antipov__10.pdf.
3. *Бутиріна М.* Символ як інструмент прикладних соціально-психологічних комунікаційних технологій / М. Бутиріна // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского. – Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т. 24 (63). – С.396-401.
4. *Гиренок Ф. И.* Метафизика пата (косноязычие усталого человека) / Ф.И.Гиренок. – М: Лабиринт, 1995. – 201 с.
5. *Горлач Д.* Кліпове мислення як фактор впливу на організацію мережевих видань [Електронний ресурс] / Д. Горлач // Видавничка справа та мережеві видання – Режим доступу: http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/4_1/2-Horlach.pdf.
6. *Градьюшко А.* Перспективные стратегии веб-журналистики в глобальном информационном пространстве [Текст] / А. Градьюшко // Международная журналистика – 2014 : Диалог культур и взаимодействие медиа разных стран: материалы третьей международной науч.-практ. конф., 20 февраля 2014 г., Минск / Под общ. ред. Т.Н. Дасаевой; сот. Б.Л. Залесский. – Минск: Изд. центр БГУ, 2014. – С.77-88.
7. *Грановская Р.* Люди с клиповым мышлением элитой не станут [Электронный ресурс] / Р.Грановская. – Режим доступа: <http://www.rosbalt.ru/>

piter/2015/03/28/1382125.html.

8. Дзялошинский И. М. Коммуникативное воздействие: мишени, стратегии, технологии. Монография / И.М. Дзялошинский. – М.: НИУ ВШЭ, 2012. – 572 с.

9. Исаева А. Н. «Клиповое мышление» психологические дефициты и альтернативы (пространственный фокус) / А.Н.Исаева, С.А.Малахова // Научно-методический журнал: Мир психологии. – 2015. – № 4 (84) – С.177-191.

10. Курбатов В. И. Символическое виртуальное сетевое мышление: новая эпоха, или эпоха новостей / В.И. Курбатов // Гуманитарий Юга России, 2013. – № 1. – С.64-74.

11. Маклюэн М. Галактика Гуттенберга: Становление человека печатающего / М.Маклюэн. – М.: Академический проект, 2005. – 496 с.

12. Митягина Е. В. «Клиповое сознание» в современном информационном обществе / Е.В. Митягина, Н.С. Долгополова // Социология и социальная работа. Вестник Нижегородского университета Н.И. Лобачевского. – Серия «Социальные науки», 2009. – № 3 (15). – С. 53-59.

13. Пендикова И. Г. Клиповое и концептуальное мышление как разные урны процесса мышления / И.Г. Пендикова // Омский научный вестник. – Серия «Общество. История. Современность». – 2016. – №1. – С.53-56.

14. Семеновских Т. В. «Клиповое мышление» – феномен современности [Электронный ресурс] / Т.В. Семеновских // Оптимальные коммуникации (ОК): эпистемический ресурс Академии медиа индустрии и кафедры теории и практики общественной связанности РГГУ. – Режим доступа: <http://jarki.ru/wpress/2013/02/18/3208/>.

15. Симакова С. И. Визуализация в СМИ: Вынужденная необходимость или объективная реальность / С.И. Симакова // Вестник Самарского университета. – Серия. История, педагогика, филология. – 2017. – № 1-2. – С.135-138.

16. Симакова С. И. Клиповизация мышления у молодё-

жи как следствие развития визуальных коммуникаций в СМИ [Электронный ресурс] / С.И. Симакова. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/klipovizatsiya-myshleniya-u-molodezhnikak-sledstvie-razvitiya-vizualnyh-kommunikatsiy-v-smi>.

17. Тоффлер Э. Шок будущего / Э.Тоффлер. – М.: АСТ, 2002. – 557 с.

18. Фридман О. Клиповое мышление. Что это такое? [Электронный ресурс] / О.Фридман. – Режим доступа: <https://shkolazhizni.ru/psychology/articles/8011/>.

19. Фрумкин К. Г. Клиповое мышление и судьба линейного текста [Электронный ресурс] / К.Г. Фрумкин. – Режим доступа: http://nounivers.narod.ru/pub/kf_clip.htm.

20. Харари Ю. Н. Большинство людей не осознают, что происходит: речь израильского историка в Давосе [Электронный ресурс] / Ю.Н. Харари. – Режим доступа: <https://bykvu.com/bukvy/84181-bolshinstvo-lyudej-ne-osoznayut-cto-proiskhodit-rech-izrajskogo-istorika-v-davose>.

References (Transliteration):

1. Azarenok N. V. Klipovoe soznanie i ego vlijanie na psihologiju cheloveka v sovremennom mire / N.V.Azarjonok // Materialy Vserossijskoj jubilejnoj nauchnoj konferencii, posvjashhennoj 120-letiju so dnja rozhdenija S.L. Rubinshtejna «Psihologija cheloveka v sovremennom mire». – Tom 5. Lichnost' i gruppa v uslovijah social'nyh izmenenij / Otv. red. A.L. Zhuravlev. – М.: Izd-vo «Institut psihologii RAN», 2009. – S.110-112.

2. Antipov M. A. Klipovoe myshlenie kak atribut tehnogenogo obshhestva [Jelektronnyj resurs] / M.A. Antipov. – Rezhim dostupa: http://www.penzgtu.ru/fileadmin/filemounts/filosof/staff/publish/antipov/Antipov__10.pdf.

3. Butyrina M. Symvol jak instrument prykladnyh social'no-psyhologichnyh komunikacijnyh tehnologij / M.Butyrina // Uchjonye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. V.I.Vernadskogo. – Serija «Filologija. Social'nye kommunikacii». – 2011. – T. 24 (63). – S.396-401.

4. *Girenok F. I.* Metafizika pata (kosnojazychie ustalogo cheloveka) / F.I.Girenok. – M: Labirint, 1995. – 201 s.
5. *Gorlach D.* Klipove myslennja jak faktor vplyvu na organizaciju merezhevyh vydan' [Elektronnyj resurs] / D. Gorlach // Vydavnycha sprava ta merezhevi vydannja – Rezhym dostupu: http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/4_1/2-Horlach.pdf.
6. *Gradjushko A.* Perspektivnye strategii veb-zhurnalistiki v global'nom informacionnom prostranstve [Tekst] / A.Gradjushko // *Mezhdunarodnaja zhurnalistika* – 2014 : Dialog kul'tur i vzaimodejstvie media raznyh stran: materialy tret'ej mezhdunar. nauch.-prakt. konf., 20 fevralja 2014 g., Minsk / Pod obshh. red. T.N.Dasaevoj; sot. B.L.Zalesskij. – Minsk: Izd. centr BGU, 2014. – S.77-88.
7. *Granovskaja R.* Ljudi s klipovym myshleniem jelitoj ne stanut [Elektronnyj resurs] / R.Granovskaja. – Rezhim dostupa: <http://www.rosbalt.ru/piter/2015/03/28/1382125.html>.
8. *Dzjaloshinskij I. M.* Kommunikativnoe vozdejstvie: misheni, strategii, tehnologii. Monografija / I.M. Dzjaloshinskij. – M.: NIU VShJe, 2012. – 572 s.
9. *Isaeva A. N.* «Klipovoe myshlenie» psihologicheskie deficyty i al'ternativy (prostranstvennyj fokus) / A.N.Isaeva, S.A.Malahova // *Nauchno-metodicheskij zhurnal: Mir psihologii*. – 2015. – № 4 (84). – S.177-191.
10. *Kurbatov V. I.* Simvolicheskoe virtual'noe setevoe myshlenie: novaja jepoha, ili epoha novostej / V.I. Kurbatov // *Gumanitarij Juga Rossii*, 2013. – № 1. – S.64-74.
11. *Makljuven M.* Galaktika Guttenberga: Stanovlenie cheloveka pechatajushhego / M.Makljuven. – M.: Akademicheskij projekt, 2005. – 496 s.
12. *Mitjagina E. V.* «Klipovoe soznanie» v sovremennom informacionnom obshhestve / E.V. Mitjagina, N.S. Dolgopolova // *Sociologija i social'naja rabota. Vestnik Nizhegorodskogo universiteta N. I. Lobachevskogo*. – Serija «Social'nye nauki», 2009. – № 3 (15). – S. 53-59.
13. *Pendikova I. G.* Klipovoe i konceptual'noe myshlenie kak raznye uroni processa myshlenija / I.G.Pendikova // *Omskij nauchnyj vestnik*. – Serija «Obshhestvo. Istorija. Sovremennost'». – 2016. – №1. – S.53-56.
14. *Semenovskih T. V.* «Klipovoe myshlenie» – fenomen sovremennosti [Elektronnyj resurs] / T.V.Semenovskih // *Optimal'nye kommunikacii (OK): jepistemicheskij resurs Akademii media industrii i kafedry teorii i praktiki obshhestvennoj svjazannosti RGGU*. – Rezhim dostupa: <http://jarki.ru/wpress/2013/02/18/3208/>.
15. *Simakova S. I.* Vizualizacija v SMI: Vynuzhdenaja neobhodimost' ili ob#ektivnaja real'nost' / S.I.Simakova // *Vestnik Samarskogo universiteta*. – Serija. Istorija, pedagogika, filologija. – 2017. – № 1-2. – S.135-138.
16. *Simakova S. I.* Klipovizacija myshlenija u molodjozhi kak sledstvie razvitiya vizual'nyh kommunikacij v SMI [Elektronnyj resurs] / S.I.Simakova. – Rezhim dostupa: <https://cyberleninka.ru/article/v/klipovizatsiya-myshleniya-u-molodezhikak-sledstvie-razvitiya-vizualnyh-kommunikatsiy-v-smi>.
17. *Toffler Je.* Shok budushhego / Je.Toffler – M.: AST, 2002. – 557 s.
18. *Fridman O.* Klipovoe myshlenie. Chto jeto takoe? [Elektronnyj resurs] / O.Fridman. – Rezhim dostupa: <https://shkolazhizni.ru/psychology/articles/8011/>.
19. *Frumkin K. G.* Klipovoe myshlenie i sud'ba linejnogo teksta [Elektronnyj resurs] / K.G. Frumkin. – Rezhim dostupa: http://nounivers.narod.ru/pub/kf_clip.htm.
20. *Harari Ju. N.* Bol'shinstvo ljudej ne osoznajut, chto proishodit: rech' izrail'skogo istorika v Davose [Elektronnyj resurs] / Ju.N.Harari. – Rezhim dostupa: <https://bykvu.com/bukvy/84181-bolshinstvo-lyudej-ne-osoznayut-cto-proishodit-rech-izrail'skogo-istorika-v-davose>.

Chaplak Yan

PhD (psychological sciences), associate professor of Psychology Department, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi (Ukraine)

Chuyko Halyna

PhD (philological sciences), associate professor of Psychology Department, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi (Ukraine)

CHAOTIC CLIPS AS MANIPULATIVE TECHNOLOGY OF SOCIAL- PSYCHOLOGICAL INFLUENCE IN CYBERSPACE

ABSTRACT

The article is devoted to the theoretical analysis of the phenomenon of clip thinking and clip fragmentation of the information flow in the Internet space as a precondition of the socio-psychological influence on the person and society. Such concepts as clip culture, clip thinking, chaotic clips, etc. are disclosed.

The threat of using of technological instruments of purposeful social and psychological influence with the help of “clip culture”, which can transform informational and communication space into the technology of factitious looping of consciousness of personality and masses at the level of clip thinking is justified. It points to that tendencies in the growth of the clip culture in society increasingly determine the perspectives for further exploration in the searches and constructive development of the theoretically applied approaches to determine the influence of “clips” on the processes of livelihood of the person and society as a whole.

It is stated that, in spite of the accentuation by many scientists on the mainly negative aspect of clip thinking, it is an integral attribute of the livelihood of our society. Therefore, we must realize that we have entered the era of network-virtual thinking, and the globalization process of integration and transformation of the conceptual

varieties of the mental sphere of personality into the newest forms is happening.

The symbolic relationship between clip and conceptual thinking is substantiated, indicating that clip thinking is to a large extent a fundamental element in the formation of a conceptual one.

It is noted that the procedure for creating of artificial “clips” in the information-communicative space is based not only on variations of the mosaic picture of the world, but also on the deformation and distortion of the properties of the symbol, using manipulative technologies of purposeful informational and psychological influence. Manipulation technologies of purposeful informational and psychological influence in cyberspace are aimed at “imbalance” of the optimal interrelation between clip and conceptual levels of thinking. In the process of such “imbalance”, a person is not able to operate a sufficiently with large amount of information for a certain period of time, simultaneously removing unnecessary data, and to find and analyze the information that is most important and possible to integrate into a certain holistic subjective image of objective reality. This is explained by the fact that the processes of creating of the information and communication flows, using manipulative technologies to create artificially-manipulative chaotic clips are aimed not at rational comprehension of the whole flow of information, but on suggestion of the “necessary” persistent meanings by staging audio-visual effects.

It is concluded that in connection with the use of chaotic clips presentation of information as a technology of manipulation of social and individual consciousness, the problem of non-ecological social projects of creation of the information and communication flows aimed at perceiving information without its adequate comprehension which violate the informational security of a person, is arises.

Key words: clip thinking, chaotic clips, social influence, manipulative technology, cyberspace, information flow.

Чаплак Ян Васильевич

Кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича, г. Черновцы (Украина)

Чуйко Галина Васильевна

Кандидат филологических наук, доцент, доцент кафедры психологии Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича, г. Черновцы (Украина)

КЛИПОВАЯ ХАОТИЧНОСТЬ КАК МАНИПУЛЯТИВНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ В КИБЕРПРОСТРАНСТВЕ

Аннотация. Статья посвящена теоретическому анализу феномена клипового мышления и клиповой фрагментарности информационного потока в Интернет-пространстве как предпосылки социально-психологического воздействия на личность и общество. Раскрывается сущность таких понятий, как клиповая культура, клиповое мышления, клиповая хаотичность и другие.

Обосновывается угроза применения технологического инструментария целенаправленного социально-психологического воздействия с помощью «клиповой культуры», что может превратить информационно-коммуникативное пространство в технологию искусственного заикливания сознания личности и масс на уровне клипового мышления. Это указывает на то, что тенденции роста клиповой культуры в обществе все больше обуславливают перспективы дальнейших исследований в поисках и конструктивных разработках теоретически-прикладных подходов к определению влияния «клиповости» на процессы жизнедеятельности личности и общества в целом.

Констатируется, что, несмотря на акцентирование многими учеными преимущественно негативного аспекта клипового мышления, оно является неотъемлемым атрибутом жизнедеятельности нашего социума. Поэтому необходимо осознать, что мы вступили в эпоху сетевого виртуального мышления, и происходит глобализационный процесс интеграции и трансформации концептуальных разновидностей мыслительной сферы личности в новейшие формы.

Обосновывается символическая взаимосвязь между клиповым и концептуальным мышлением, что указывает на то, что клиповое мышление в определенной степени является фундаментальным элементом в формировании концептуального.

Отмечается, что процедура создания искусственной «клиповости» в информационно-коммуникативном пространстве построена не только на вариациях мозаичности картины мира, но и на искривлении и искажении свойств символа, применяя манипулятивные технологии целенаправленного информационно-психологического воздействия. Манипулятивные технологии целенаправленного информационно-психологического воздействия в киберпространстве направлены на «разбалансировку» оптимального соотношения между клиповым и концептуальным уровнями мышления. В процессе такой «разбалансировки» человек на определенный промежуток времени не в состоянии оперировать достаточно большим количеством информации, одновременно отсеивая ненужные данные, и находить, анализировать ту информацию, которая является наиболее важной и которую можно интегрировать в определенный целостный субъективный образ объективной действительности. Это объясняется тем, что процессы создания информационно-коммуникативных потоков с использованием манипулятивных технологий для создания искусственно манипулятивной клиповой хаотичности направлены не на рациональное осмысление всего потока информации, а на внушение «нужных» устойчивых смыслов с помощью инсценировки аудиовизуальных эффек-

тов.

Сделан вывод о том, что в связи с использованием клиповой хаотичности подачи информации как технологии манипуляции общественным и индивидуальным сознанием, возникает проблема неэкологичности нарушающих информационную безопасность личности социальных проектов создания информационно-коммуникативных потоков, направленных на восприятие информации без ее адекватного осмысления.

Ключевые слова: клиповое мышление, клиповая хаотичность, социальное влияние, манипулятивная технология, киберпространство, информационный поток.

Дата отримання статті: 10.03.2018

Дата рекомендації до друку: 25.03.2018